

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-
ПРАКТИЧНА
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦІЯ
«ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ,
НАУЦІ ТА ВИРОБНИЦТВІ»
ПРИСВЯЧЕНУ 100-РІЧЧЮ
ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ВСП
«МУКАЧІВСЬКИЙ ФАХОВИЙ
КОЛЕДЖ НУБІП УКРАЇНИ**

**ВСП «МУКАЧІВСЬКИЙ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУБІП
УКРАЇНИ»**

**V INTERNATIONAL SCIENTIFIC
AND PRACTICAL
ONLINE CONFERENCE
"INNOVATION IN EDUCATION,
SCIENCE AND PRODUCTION".
DEDICATED TO THE 100th
ANNIVERSARY OF THE
ESTABLISHMENT VSP OF
«MUKACHIV PROFESSIONAL
COLLEGE» NUBIP OF UKRAINE**

**САСКАЧЕВАНСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ, САСКАТУН,
КАНАДА**

24-26 листопада 2021 року

м. Київ

УДК 634.11:631.524.5

**АБОРИГЕННІ СОРТИ ЯБЛУНІ В ОРГАНІЧНОМУ САДІВНИЦТВІ
ЗАКАРПАТТЯ**

Шахнович Н.Ф., кандидат с.-г. наук, викладач
Качур А., студентка III курсу ОС «Бакалавр»
ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБІП України»

Культурно-історичні відносини, які склалися на Закарпатті протягом XVIII-XX ст. сприяли інтродукції та поширенню великого біорізноманіття сортів плодових культур. Також використання дикорослих форм і місцевих зразків аборигенних видів дозволило значно розширити сортимент плодових рослин і ввести їх в культуру. Інтродукційна робота, щодо плодових рослин на теренах регіону нерозривно пов'язана з діяльністю співробітників наукових установ краю та аматорів-плодоводів. Проблема вивчення сортових ресурсів плодових та горіхоплідних культур, виявлення цінних місцевих сортів народної селекції стала провідною одразу ж після укомплектування відділу садівництва Закарпатської обласної с/г дослідної станції. У 1960-х роках сортовивченням плодових культур займалися Любімова Л.Л., Попович М.М., Шестопаль М.І., Грановський В.Г. та наступні покоління вчених.

У повоєнні роки поряд з розробкою технологій вирощування плодових культур та збільшенням рентабельності садівничих господарств, держава всіляко сприяла заготівлі ягід і плодів з природних місцезростань. Заготівельні пункти та переробні підприємства із зібраної населенням сировини дикорослих плодів та ягід виробляли широкий сортимент соків, сиропів, продукції для дитячого харчування, винних та спиртних напоїв.

Тільки один консервний цех Буштинського лісокомбінату, щороку переробляв дикорослі плоди і ягоди на соки - 5 мільйонів умовних банок. У 70-х роках минулого століття у нашій області перероблялося від 2,5 до 3,5 тисячі тонн дикорослих плодів і ягід. Натомість тепер більша частина лісових дарів, а також урожай місцевих сортів яблуні, груші, сливи, горіха грецького масово скуповується та еспортується, як екологічно чиста сировина на підприємства переробної галузі Західної Європи для виробництва дієтичного, дитячого та санаторно-курортного харчування.

Місцеві аборигенні сорти яблуні (*Malus domestica* (L.) Borkh.), що збереглися у особистих селянських господарствах передгірської та частково гірської зон Закарпаття, добре пристосовані до складних ґрунтово-кліматичних умов. Їм притаманні такі господарсько-цінні ознаки, як стійкість до хвороб, морозостійкість, пізнє квітування, висока продуктивність дерев та якість плодів.

Метою досліджень було оцінити комплекс господарсько-біологічних ознак аборигенних сортів яблуні відібрати перспективні для використання в органічному садівництві Закарпаття.

Протягом останніх років вивчали 39 місцевих сортів яблуні в базовій і дублетній колекції збереження генофонду яблуні, в умовах передгірської та низинної підзон. Здійснене вивчення господарсько-біологічних ознак зникаючих рідкісних сортів. Спостереженнями за строками проходження основних фенофаз розвитку плодівих дерев встановлено, що квітування сортів яблуні в умовах низинної зони починається близько 20-23.04 при САТ 250-300⁰С (накопиченні СЕТ до 50⁰С), масове – 20-26.04 при САТ 294-351⁰С (накопиченні СЕТ 55-70⁰С), у передгір'ї – відповідно 22-29.04 та 26-31.04 при накопиченні такого ж теплового ресурсу. Виділено 10 зразків яблуні із схильністю до пізнього квітування. Для настання збиральної стиглості яблук найбільшої кількості ефективного тепла потребують сорти дублетної колекції Губарстон, Цитронки, Пепін Рібстона, Довганики (25-27.09), ознакової – Розмарин пасхальний, Ренет Вільмоша, Позман, Пепін Паркера. Вегетаційний період 75% сортів (зимових) тривав 226-229 днів, найкоротший в осінніх сортів Черепаня та Дівоче - 223-224 дні.

Виділено 18 зразків яблуні з високою комплексною стійкістю до абіотичних факторів середовища, в яких зимо- та морозостійкість становить більше 8,0 балів, посухостійкість – більше 7,0 балів. Серед них осінніх – 3 сорти (Черепаня, Конфетное, Дівоче), ранньозимових – 3 (Бойки кислі, Тофі, Губарстон), зимових – 10 (Батул зелений, Циганки, Гланерки, Феркованя, Феркованя червона, гірський клон Джонатана, Цитронки, Соліварське брегівське, соліварське благородне, Ейдешолмо), пізньозимових – 2 сорти (Розмарин пасхальний, Краса Закарпаття)

У результаті спостережень встановлено, що 14 сортів генофонду яблуні характеризуються як стійкі та високостійкі до парші (8-9 балів): Шіколаї, Пойніко, Голубок, Семеші, Пепінка литовська, Ренет Вільмоша, Соліварське благородне, Соліварське брегівське, Пармен зимовий золотий, Феркованя,

Гланерки, Дівоче, Феркованя червона, Ейдешолмо. Комплексну стійкість проти шкідників на рівні 7,5-8 балів показали Тофі, Ренет Вільмоша, Довганики, Штеттінське червоне, Батул, Гланерки, Пепін Рібстона, Ейдешолмо.

Дослідженнями місцевих закарпатських сортів яблуні підтверджено поєднання цінних господарсько-біологічних властивостей та біометричних показників росту для 22 сортів-донорів за комплексом ознак - Пепінка литовська, Губарстон, Черепаня, Соліварське благородне, Пармен зимовий золотий, Соліварське берегівське, Феркованя, Конфетне, Цитронки, Ейдешолмо, Соліварське зелене, Довганики, Краса Закарпаття, Тофі, Довганики, Пепін Паркера, Розмарин пасхальний, Циганки, Позман, Семеші, Батул червоний, Батул зелений. Вищевказані старі сорти рекомендовані як вихідний матеріал для використання їх в органічному садівництві Закарпаття, за основними ознаками, а саме високою адаптивністю до абіотичних і біотичних факторів середовища, стійкості до хвороб, біологічними та морфологічними ознаками та продуктивністю.